મેઘસવારીનાં લેખાંજોખાં

ઘણી રાહ જોવડાવ્યા પછી મેઘરાજાએ ગુજરાતના લગભગ દરેક વિસ્તાર પર મહેર કરી છે. જૂનના બીજા અઠવાડિયાને અંતે બેસી જતું ચોમાસું ઋતુચક્રના ફેરફારને કારણે જુલાઈના બીજા અઠવાડિયે બેઠું છે. એથી દેખીતી રીતે જગતનો તાત ગણાતો ખેડૂત ખાસ્સો અકળાયો હતો. પરંતુ મોડે મોડે પણ એની પરંપરાગત શ્રદ્ધા ફળી છે અને સૌ સારાં વાનાં થયાં છે. ગાંધીનગર તો વૃક્ષોની નગરી, એટલે અહીં વધુ વરસાદ થવો જોઈએ. પણ કોઈ અકળ કારણસર આખા રાજ્યમાં વરસાદ પડી ગયા પછી અહીં ફક્ત અલપઝલપ ઝાપટાં આવ્યા હતા. વાદળ ઘેરાયા હતા પણ પવન એમને ખેંચીને બીજા વિસ્તારો ભણી લઈ જતો રહ્યો. આ ઘટનાનું કવિત્વમય અર્થઘટન કરતાં જૂની પેઢીના વડીલો કટાક્ષ પણ કરવા લાગેલા : જ્યાં આખા ગુજરાતના પાપનું પોટલું પડ્યું હોય ત્યાં એ વરસો ખરો? આપણો સંસ્કૃત કવિ તો કહી ગયો છે : રાજા કાલસ્ય કારણમ્. અલબત્ત, જૂના જમાનામાં વેળાસર વરસાદ ન વરસતો ત્યારે 'પર્જન્ય યજ્ઞ' શરૂ થઈ જતા. આજે પણ ઉત્તર ભારતમાં આવા યજ્ઞો થતા રહે છે. ભૌગોલિક પરિસ્થિતિ અને ખગોળ વિજ્ઞાનના જાણકારો વરસાદની ચોક્કસ આગાહી કરતા રહ્યા છે. આજે તો હવામાનશાસ્ત્ર એ હવે ચોક્કસ બની ગયું છે કે તે દુકાળની અને અતિવૃષ્ટિની આગોતરી જાણ કરી છે. ઋતુચક્ર બદલાતાં વરસાદના સંજોગો પણ બદલાય છે. ગમે તેટલી સિંચાઈ યોજનાઓ પછી પણ ભારત જેવા વિશાળ ખેતીપ્રધાન મુલકમાં વરસાદ જ ખેડૂતની જીવાદોરી બની રહેલ છે. દુકાળ પડતાં ખેડૂત નિરાશ થઈ જાય છે. છેલ્લાં કેટલાંક વર્ષો દરમિયાન ખેડૂતોના આપઘાતના કિસ્સાઓનું ઘોડાપૂર આવ્યું છે, સરકાર પણ આ મુદ્દે નોંધપાત્ર કહી શકાય એવું કશું કરી શકી નથી. વરસાદ મોડો આવે ત્યારે જનમાનસમાં ઉચાટની લાગણી ફેલાઈ જાય છે. ઘરફોડ ચોરી, લૂંટફાટ ચાલુ થઈ જાય છે. આખરે જીવવા માટે માણસ હવાતિયાં તો મારશે જ. એ બધા જ આદર્શો નેવે મૂકી એના ભૂખે મરતા કુટુંબને બચાવવા વર્જ્ય ગણાતાં કુકર્મો કરવા પ્રેરાશે. વરસાદ સારો પડે તો આપોઆપ જનમાનસમાં સંતોષનો ભાવ પ્રગટે છે. વરસાદ સારો પડે તો આપોઆપ જનમાનસમાં સંતોષનો ભાવ પ્રગટે છે. વરસ સારું જશે, અનાજ પાકશે. ખેતમજૂરોને પણ રોજી મળશે. સરકારી યોજનાઓ સામે મોં વકાસીને બેસી નહીં રહેવું પડે. પરંતુ એ જ વરસાદ વધુ પ્રમાણમાં વરસે ત્યારે પરિસ્થિતિ પલટાઈ જતી હોય છે. અતિવૃષ્ટિથી જળપ્રલય જેવી સ્થિતિ સરજાય છે. આજકાલ મધ્યપ્રદેશ સહિત દેશનાં ઘણાં રાજ્યોમાં જળબંબાકાર જેવી હાલત પ્રવર્તી રહી છે. ઉત્તરાખંડના માથે વરસાદ કાળ બનીને ત્રાટક્યો છે. અતિવૃષ્ટિથી સરજાતો લીલો દુકાળ શિયાળુ ફસલ માટે આશીર્વાદરૂપ બની રહેતો હોય છે. ગંગોત્રીની ગ્લેશિયર તૂટીને ઉત્તરભારતમાં ઘોડાપૂર સર્જી રહી છે. ઋતુચક્રના આ પલટા પાછળ માનવીએ સરજેલો પ્રકૃતિનો વિધ્વંસ કારણભૂત છે. પ્રકૃતિ મિજાજ ગુમાવે છે ત્યારે એની સામે માણસ અને વિજ્ઞાન વામણાં બની જાય છે. છતાં એકંદરે પ્રકૃતિ ઉદાર છે. એ કોપ પણ કરે છે તો મર્યાદિત સમય પૂરતો. આખરે એ માતાનું સ્વરૂપ છે. એટલે વારંવાર ભૂલો કરતાં રહેતા માનવીની નાની મોટી લપડાક મારીને અંતે તો માફ જ કરતી રહી છે. વરસાદનું તાંડવ આપણા જ દેશને નડે છે એવું નથી - મહાસત્તાની ધખનામાં કુદરતનો ખોફ વહોરવામાં ચીન આપણાં કરતાં આગળ જ છે!

તંત્રીસ્થાનેથી...

IVF (કૃત્રિમ રીતે ગર્ભ ધારણ કરવું) એ યોગ્ય છે ???

નુતન ખુબજ ખુશ હતી. પ્રેગનન્સીનો સાતમો મહિનો ચાલતો હતો. રેગ્યુલર ચેકઅપ કરાવતી હતી.

ઘરમાં પણ બધા ખુશ હતા. લોહિમા HB Haemoglobin, ડાયાબીટીસ, S.G.P.T.(લીવર માટે), S.creatinine (કીડની માટે), H.I.V., HBSAG (એઈડ્સ અને કમળા ના વાઈરસ માટે),URINE જેવા જરૂરી બધા રીપોર્ટ કરાવી લીધા. અને ભગવાનની દયા થી બધુજ નોર્મલ રહેતું હતું. વળી IUI પદ્ધતિથી ગર્ભ રહ્યો હોવાથી નુતન અને વિક્રમ બંને ડોક્ટર ની સલાહ મુજબ ચાલતા. નૂતનને ૩૦ વર્ષ થઈ ગયા હોવાથી ડૉકટરે હોર્મનના રીપોર્ટ જેવાકે TSH (થાઈરોઈડ માટે), FSH, LH, PROLACTINE અને AMH (ANTI MULLERIAN HORMONES) વગેરે ટેસ્ટ પણ કરાવી લીધા. પ્રેગનેન્સીના સાત મહીના માં તો નુતને INTERNET નો ઉપયોગ કરી પ્રેગનેન્સીના વિશે બધી જ માહિતી મેળવી લીધી હતી. એમ કહો કે નુતન અડધી ડોક્ટર બની ગયી હતી.

આજે નુતન ની ડોકટર સાથે અપોઈન્મેન્ટ હતી. તે સમયસર કલીનીકમાં પહોંચી ગયી. ડોક્ટર મેડમ હજુ આવ્યા ન હતા. બહાર વેઈટિંગ રૂમમાં ૩-૪ પેશન્ટની સાથે ડોક્ટર ની રાહ જોઈ રહી હતી. નુતનની બાજુ એક ૮૦-૮૫ વર્ષના માજી અને એક બહેન લગભગ ૩૦-૩૫ વર્ષની ઉમર ના બેઠા હતા. માજી એ કહ્યું અલી, ભૂરી આ ડોકટર જે વાતો કરી રહ્યા હતા એ મારા મગજ માં નથી ઉતરતું. આ અમારા જમાના માં લગ્ન થાય અને થોડા વખત પછી બાળક રહે. આમાં શું આ બધું ટ્રીટમેન્ટ કરવાની વાતો કરે છે. ખોટા પૈસા પડાવાની વાતો લાગે છે. ભૂરી ભરવાડ બિચારી ગામડાની છોકરી નિરાશ બેસીને બાની વાતો સાંભળતી હતી. બા બોલ્યા કરે. બંધ ના થાય. ભૂરી રડવા જેવી થઇ ગઈ. આ બધું નુતન સાંભળી રહી હતી. નુતનથી ના રહેવાયું. એને વાતો મા ઝંપલાવ્યું. બા તમે કયા ગામના? બા એ કહ્યું, બુન અમે પાલજ ગામના ભરવાડ છીએ. આ મારા દીકરીના દીકરાના ઘરે થી છે. બાળક રહેતું નથી. માટે શહેર માં ડોક્ટર ને બતાવવા આવ્યા છીએ. નુતને કહ્યું, શું તકલીફ છે બહેન ભૂરી ? ભૂરીએ રડતા રડતા કહ્યું, કે ઘરેથી બધાને દીકરાની આશા છે અને મારે બાળક રહેતું નથી. ઘણા સમય થી આ ડોક્ટરની દવા ચાલે છે. હવે ડોક્ટર કઈક IVF ટ્રીટમેન્ટ કરવાનું કહે છે. આ માજી એમા જ રોષે ભરાયલા છે અને મને કઈ સમજાતું નથી કે શું કરુ? નુતને બધી વાત સાંભળીને માજીને સમજાવ્યું કે બા તમે ખોટા ગભરાઓ છો. ડોક્ટર મેડમે જે IVF

શું તમારે બાળક નથી ?

કરવાનું કીધું એ સાચી સલાહ છે. મારે પણ બાળક રહેતુ ન હતું. મેં IUI ની ટ્રીટમેન્ટ કરાવી છે. હવે સાત મહિના થઈ ગયા છે. બાએ કહ્યું પણ નુતન બહેન આ IVF શું છે. નુતને બાને કહ્યું IVF (In Vitro Fertilization) એ ગર્ભધાનની એક એવી પધ્ધતિ છે જેમાં સ્ત્રી બીજ અને પુરૂષના સ્પમને કુત્રિમ રીતે લેબોરેટરીમાં જંતુ રહિત ડીશમા ભેગા કરવામાં આવે છે. અને પછી જે Embryo બને એને સ્ત્રીના ગર્ભાશય મા દાખલ કરવામાં આવે છે. બાએ કહ્યું આ પ્રકિયા ખુબ દર્દ આપે એવી હશેને ? અરે ના ના બા સાવ સામાન્ય તકલીફ પડે. એવી સરળ પ્રકિયા છે. અને IVF કરાવ્યા પછી સ્ત્રી નોર્મલી પોતાના દરેક કાર્ય કરી શકે છે. પણ નુતન બહેન તમને આ બધું કેવી રીતે ખબર? બા internet ના જમાના માં તમે કોમ્પુટર થી બધીજ માહિતી મેળવી શકો છો. નુતને તરતજ પોતાના મોબાઈલમાં IVF ના ચિત્રો બાને બતાવી સંપુર્ણ પધ્ધતિ સમજાવી. બાને આ બધું જોઈને નવાઈ લાગી. હવે એમને ડોક્ટર મેડમ માં થોડો વિશ્વાસ બેઠો. વિજ્ઞાન કેટલું આગળ વધી રહ્યું છે. અને ડોક્ટર પૈસા માટે નહિ દદી ના સારા માટે કહે છે એમ એમને સમજાયું. બાને વળી પ્રશ્ન થયો કે નુતન બહેન આ IVF કોને કરવાનું કહેતા હશે ? નુતન તો હોંશિયાર, તરત જ ગુગલ પર લખ્યું ને પોઈન્ટ વાઈઝ કારણો સામે.. એમાં નુતને બાને સમજાવ્યા જો બા આટલા બધા કારણો છે. જેના લીધે ડોક્ટર IVF કરાવવાનું કહે છે.

(૧) સ્ત્રીમાં ફેલોપીયન ટ્યુબ બ્લોક હોય અથવા એમાં કોઈ ખામી હોય.

(૨) પુરૂષોમાં વીર્યમાં સ્પમ કાઉન્ટ ઓછા હોય અને / અથવા મોટીલીટી ઓછી અથવા ન હોય.

(૩) માસિક અનિયમિત હોય.

(૪) ગર્ભાશય કે ઓવરીમાં ગાંઠ હોય.

(૫) સ્ત્રી માં ફેલોપિયન ટ્યુબ કોઈ કારણસર કાઢી નાખેલ હોય.

(૬) રંગસૂત્રની ખામી.

(૭) ગર્ભ ન રહેવાનું કોઈ ખાસ કારણ ન પકડાય ત્યારે.

વાહ વાહ નુતન બહેન, કહેવું પડે... ડોક્ટર મેડમ વેઈટીગ રૂમ માં તાળીઓ પાડવા લાગ્યા. નુતને કહ્યું સોરી મેડમ, પણ આમને થોડી ગેરસમજ હતી માટે સમજાવી રહી હતી. અરે.... ના...ના.. નુતન બહેન બીજી રીતે ના લો. તમે સાચું સમજાવી રહ્યા હતા. આવો મારી કેબીન માં બેસીએ. નુતન, ભૂરી ભરવાડ અને બા બધાય ડોક્ટર સાથે કેબીનમાં ગયા. ડોક્ટરએ કહ્યું બોલો બા તમારે શું સમજવું છે. બા એ કહ્યુ આ ભૂરીને તમે કઈક પ્રકિયા કરવાની કહી હતી એટલે હું સાચું કહું તો રોષે ભરાઈ હતી પણ આ નુતન બહેને સમજાવ્યું મને માફ કરજો. મને એવું લાગતું હતું કે પૈસા માટે તમે આવું કરતા હશો પણ હવે મારી આંખ ખુલી ગઈ. તમે જેમ કહો એમ અમે કરવા તૈયાર છીએ. ભૂરોએ ડોક્ટર મેડમ ને પૂછ્યું કે આ સમગ્ર પ્રક્રિયા વિષે સમજાવો. જો બેટા બહુજ સરળ પ્રકિયા છે.

(૧) સૌ પહેલા સ્ત્રીમાં ઉત્પન્ન થતા ફળદ્રૂપ સ્ત્રી બીજને સોનોગ્રાફી દ્વારા તપાસવામાં આવે છે. બીજને ફળદ્રૂપ બનાવવા માટે જરૂરી ઈન્જેકશન અને દવાઓ પણ આપવામાં આવે છે. વળી લોહીના ટેસ્ટ ખાસ કરીને હોર્મીન ટેસ્ટ પણ કરવા પડે જેનાથી જે હોર્મોનની અછત હોય તે દવા અને ઈન્જેકશન થી પૂરી કરી શકાય. એકજ સમયે એક કરતા વધારે બીજ બને છે. માટે પ્રકિયા દરમીયાન શક્ય હોય એટલા વધારે બીજ લેવા માં આવે છે. કારણ કે અમુક બીજ પ્રકિયા દરમીયાન ડેવલોપ નથી થતા.

આ દરેક પ્રક્રિયા યોગ્ય સમયે અને સારી રીતે થાય એ માટે ટ્રાન્સવેજાઈનલ અલ્ટ્રાસાઉન્ડ સોનોગ્રાફી કરવામાં આવે છે.

(૨) હવે જયારે સફળતા પૂર્વક સ્ત્રી બીજ મેળવી લેવા માં આવે છે ત્યારે પુરૂષના વીર્યમાં રહેલા સ્પમ ની જરૂર પડે છે.

પણ મેડમ બીજ ને કઈ રીતે બહાર કાઢવા માં આવે છે ?

ભૂરી બીજ ને માઈનોર સર્જરી દ્વારા અલ્ટ્રાસાઉન્ડ સોનોગ્રાફીની મદદ થી નીડલ દ્વારા બહાર કાઢવામાં આવે છે.

(૩) હવે જરૂર પડે તો પુરુષ ના સ્પમને **IUI** (ખાસ ટ્રીટમેન્ટ) આપીને સ્ત્રી બીજ સાથે ભેગા કરવામાં આવે છે. હવે આ મિક્ષ્ચર ને લેબોરેટરીમાં સ્ટોર કરવા માં આવે છે. એમ કહી શકાય કે બીજને ફરટાઈલ થવા માટે સમય આપવા માં આવે છે.

(૪) સ્ત્રી બીજ ને સ્ટોરેજ દરમ્યાન સતત પારખવામાં આવે છે. જેવું જાણ થાય કે બીજે દ્વિભાજન ની પ્રક્રિયા કરી છે એટલે કે એક કોષમાંથી બે કોષ બન્યા છે ત્યારે બીજ ફરટાઈલ થયું કહેવાય, આવા ફરટાઈલ થયેલા બીજને ઈંદ્રહ્ર્રિજ કહે છે.

(૫) હવે બીજના ફરટાઈલ થયા ના ૩ થી ૫ દિવસ માં આ એમ્બ્રીઓ ને સ્ત્રી ના ગર્ભાશય માં મુકવામાં આવે છે.

તો હવે આ એમ્બ્રીઓને ગર્ભાશય માં કઈ રીતે મુકવામાં આવે છે મેડમ?

કેથેટર અથવા નાની ટ્યુબ ને ગર્ભાશય માં દાખલ કરીને.

જો આ સમગ્ર પ્રક્રિયા બરાબર રીતે સફળતા પૂર્વક થાય તો ૬ થી ૧૦ પછી સ્વમેવેજ એમ્બ્રીઓનું IMPLANTATION થાય છે. ગર્ભાશયની દીવાલ પર સ્થાપન (FIX) થાય છે.

બાને બધુ સંભાળીને વધુ વિશ્વાસ બેઠો. બા એ કહ્યું કે મારી ભૂરી ને કઈ થાય તો નહીને મેડમ. અરે ના.. ના... બા ઑંફહ્ર ની સામાન્ય આડઅસર ક્યારેક જ થાય. જેમકે,

(૧) સહેજ પાણી જેવું પ્રવાહી નીકળવુ જેમાં કોઈ વાર સહેજ લોહી હોય.

(૨) Constipation (મળ જામી જવો)

(૩) શરીર ઢીલું પડી જાય, અશક્તિ લાગે

(૪) સહેજ રક્તસ્રાવ

(૫) છાતી ભારે લાગવી.

તમે ચિંતા ના કરો બા. હું ભૂરીનુ બરાબર ધ્યાન રાખીશ. જરૂરી સલાહ પણ આપતી રહીશ.

આમાં જો વધુ પડતી આડઅસર થાય તો એ છે...,

(૧) પેટ અને પેઢુમાં ભારે દુખાવો.

(૨) પેશાબમાં લોહી જવું

(૩) ગર્ભાશયના મુખમાંથી વધુ પડતો રક્ત સ્રાવ.

(૪) તાવ ચડવો, વોમિટીંગ.

(૫) પેશાબ ઓછો થવો.

પણ ભૂરીના બધાજ ટેસ્ટ, બધુજ નોર્મલ છે માટે કોઈ ચિંતા ના કરો. નૂતનને મનમાં પ્રશ્ન થયો કે IVF હમેશા સફળ થાય? ડોક્ટર મેડમે સફળતા ના રેશીઓ વિષે નૂતનને સમજાવ્યું.

સફળતાનો આધાર ઘણી બધી બાબતો પર રહેલો છે. જેમકે બંને ની ભૂતકાળની પ્રજનનની ખામીઓ, ઉમર, ગર્ભ ન રહેવાના કારણો શું છે. ને જીવનચર્યા- જીવન જીવવાની પધ્ધતિ.(LIFE STYLE)

બા એ મેડમ અને નુતન નો ખુબ આભાર માન્યો અને IVF માટે સંમતિ આપી.

- sgpathlab@gmail.com

જીન થેરાપીનો ઉપયોગ કયા રોગો માટે થાય છે?

વિજ્ઞાન જગત

(૧) ઝીયા મેઈઝ કઈ વનસ્પતિનું વૈજ્ઞાનિક નામ છે?
(અ) ઘઉં (બ) રાઈસ (ભાત)
(ક) મકાઈ (ડ) મગફળી

(૨) નીચેનામાંથી કયાં બે વિટામીન જલદ્રાવ્ય છે?
(અ) વિટામીન બી અને સી (બ) વિટામીન ડી અને કે
(ક) વિટામીન ડી અને બી (ડ) વિટામીન કે અને સી

(૩) નીચેનામાંથી કયો ગ્રહ નરી આંખો જોઈ શકાય છે?
(અ) યુરેનસ (બ) નેપ્ચ્યુન
(ક) પ્લુટો (ડ) બુધ

(૪) નીચેનામાંથી કયા બળતણને ગેસોલીન કહે છે?
(અ) ડિઝલ (બ) સીએનજી
(ક) પેટ્રોલ (ડ) કેરોસીન

(૫) કોપર અને ઝીંકના મિશ્રણથી કઈ ધાતુ બને છે?
(અ) કાંસુ (બ) પિત્તળ
(ક) એલ્યુમિનિયમ (ડ) જર્મેનિયમ

(૬) વૉન બેયર કયા વિજ્ઞાનના પિતામહ કહેવાય છે?
(અ) અણુ વિજ્ઞાન (બ) ભ્રુણ વિજ્ઞાન
(ક) અવકાશ વિજ્ઞાન (ડ) ભૂવિજ્ઞાન

(૭) રાષ્ટ્રીય બોટોનીકલ ઈન્સ્ટીટયુટ કયાં આવેલી છે?
(અ) લખનૌ (બ) ચંડીગઢ
(ક) હેદરાબાદ (ડ) બેંગ્લોર

(૮) ટેકોમા રોગમાં શરીરનું કયું અંગ પ્રભાવિત થાય છે?
(અ) કાન (બ) ગળુ
(ક) આંખો (ડ) લીવર

(૯) જીન થેરાપીનો ઉપયોગ કયા રોગો માટે થાય છે?
(અ) હવા જન્ય રોગો (બ) પાણીજન્ય રોગો
(ક) મચ્છરથી થતા રોગો (ડ) વારસાગત રોગો

(૧૦) સાપેક્ષતાનો સિદ્ધાંત કોણે આપ્યો?
(અ) ડાર્વિને (બ) રૂથર્ડફોર્ડે
(ક) આલ્બર્ટ આઈન્સ્ટાઈને (ડ) વિલ્હીપમ સેન્ટજન

(૧૧) ચંદ્ર પર પહોંચનારૂ પ્રથમ અંતરિક્ષ યાન કયું છે?
(અ) લ્યૂનિક-૨ (બ) એપોલો-૧૧
(ક) વોયેજર (ડ) એપોલો-૧૩

(૧૨) યુરેનિયમ ઓક્સાઈડ કયા નામે ઓળખાય છે?
(અ) યલો કેક (બ) યલો ગુડ
(ક) રેડ કેડ (ડ) રેડ ચોકલેટ

(૧૩) કોમ્પ્યુટર ચિપ્સ કઈ ધાતુમાંથી બને છે?
(અ) કૉપર (બ) સોનું
(ક) સિલિકોન (ડ) ઝીંક

(૧૪) વિલ્સ હેવીલેન્ડ કેરિયરે શાની શોધ કરી હતી?
(અ) ટીવીની (બ) ટેપરેકોર્ડરની
(ક) વૉશિંગ મશીનની (ડ) એર કન્ડીશનરની

(૧૫) કેલ્કયુલેટરના શોધક કોણ હતા?
(અ) બી. પાસ્કલ (બ) એલિસા ઓટીશ
(ક) કેકસટન (ડ) બ્રશનેલ

વિવિધા

વિષય : આ સપ્તાહમાં આવતા વિશ્વના વૈજ્ઞાનિકોના જન્મદિવસ

- ૧૫ જુલાઈ ૧૯૨૧ — બ્રુસ મેરીફીલ્ડ : અમેરીકન બાયોકેમીસ્ટ. ૧૯૮૪માં નોબેલ પ્રાઈઝ વિજેતા
- ૧૫ જુલાઈ ૧૯૧૮ — બર્ટન એન. બ્રોકહાઉસ, કેનેડીયન ભૌતિકશાસ્ત્રી. ન્યુટ્રોન ડેફીએશન ટેકનિકની શોધ બદલ ૧૯૯૪માં નોબેલ પારિતોષિક મળ્યું હતું.
- ૧૬ જુલાઈ ૧૯૦૪ — હેરાલ્ડ ડેડફોર્ડ : અમેરીકન બાયોકેમિસ્ટ, એમીનો એસિડ થિયોનાઈન પર સંશોધન કરનાર
- ૧૬ જુલાઈ ૧૮૯૪ — લ્યૂયોન ક્રોઈઝેટ : ઈટાલીયન બાયોજીઓગ્રાફર તથા બોટનીકસ, ડાર્વિનીઝમ પર લેખન કરનાર
- ૧૭ જુલાઈ ૧૮૫૩ — એલેક્ષીયમ મેઈનોંગ : ઓસ્ટ્રેલિયન ફિલોશોફર તથા સાયકોલોજીસ્ટ
- ૧૭ જુલાઈ ૧૮૩૯ — એફ્રેઈમ શેય : અમેરીકન સંશોધક : શેય ગીયર્ડ સ્ટ્રીમ એન્જીન બનાવનાર
- ૧૮ જુલાઈ ૧૮૫૩ — હેનરીક એટૂન લોરેન્ઝ : ડચ ભૌતિકશાસ્ત્રી. ઈલેક્ટ્રો મેગ્નેટીક રેડિયેશન પર સંશોધન બદલ ૧૯૦૨માં નોબલ પ્રાઈઝ મળ્યુંહતું.
- ૧૮ જુલાઈ ૧૭૬૯ — નોબોહીરો સાટો : જાપાની વૈજ્ઞાનિક, જાપાનમાં વેસ્ટર્ન સાયન્સને ગતિ આપનાર
- ૧૯ જુલાઈ ૧૮૬૩ — કર્ટીસ માર્બટ : અમેરીકન જીઓલોજીસ્ટ અને સાઈલ સાયન્સનો પાયો નાખનાર વૈજ્ઞાનિક
- ૧૯ જુલાઈ ૧૮૪૬ — એડવાર્ડ ચાર્લ્સ પીકરીંગ : અમેરીકન ભૌતિકશાસ્ત્રી અને ખગોળશાસ્ત્રી. ફોટોમેટ્રીક કેટલોગ વિકસાવનાર
- ૨૦ જુલાઈ ૧૮૯૪ — એરટ્ટ લોબાન કોર્ડ : અમેરીકન ઓટોમોબાઈલ મેન્યુફેકચર, ફ્રોન્ડ વ્હીલ ડ્રાઈવ વિહીકલ બનાવનાર
- ૨૦ જુલાઈ ૧૮૮૯ — સર જહોન રેઈથ : બીબીસ (બ્રિટીશ બ્રોડકાસ્ટીંગ કોર્પોરેશન)ના પ્રથમ ડાયરેકટર - જનરલ. અદ્યતન રેડિયો ટેકનોલોજી વિકસાવનાર
- ૨૧ જુલાઈ ૧૮૭૩ — હોવાર્ડ ટર્નર બર્ન્સ : અમેરીકન કેનેડીયન ભૌતિકશાસ્ત્રી, હાઈડ્રોઈલેકટ્રીક પ્લાન્ટમાં બરફના કારણે થતા અવરોધને અટકાવવાની ટેકનિક ડેવલોપ કરનાર
- ૨૧ જુલાઈ ૧૮૧૦ — હેનરી વિકટર રિગ્નલ્ટ : ફ્રેન્ચ કેમીસ્ટ અને ભૌતિકશાસ્ત્રી. ઘનપ્રવાહી અને વાયુ સ્વરુપો પર સંશોધન કરનાર

ગત સપ્તાહના સવાલનો જવાબ

સવાલ : જાણીતા 'ઈરમા' સંસ્થા કયાં આવેલી છે?

જવાબ : આણંદ ખાતે

સાચા ઉત્તર આપનાર પત્રમિત્રો

(૧) ઋજિત રાવલ : સે-૭ડી, ૧૨૨૨/૨, (૨) જયેન્દ્રપ્રસાસ એન. પાઠક : સે-૬બી, ૬૨૦/૧ (૩) મૂળજીભાઈ પરમાર 'દધિ' : સે-૭બી (૪) રોનક કે. વાઘેલા (૫) અરવિંદભાઈ રાવ : સે-૪ડી (૬) નટુભાઈ દરજી : પેથાપુર (૭) ધાર્મિક એસ. પટેલ : ગાયત્રી રેસીડેન્સી, ધોળેશ્વર

આ સપ્તાહનો સવાલ (જવાબ એક સપ્તાહમાં મોકલો)

અરૂણાચલ પ્રદેશના હાલના રાજયપાલ કોણ છે?

'ગાંધીનગર સમાચાર'-ખજાનો વિભાગ,
બ્લોક નં. ૬૮૪/૧, સેક્ટર-૮ ગાંધીનગર

સાચા જવાબો

(૧) ક (૨) અ (૩) ડ (૪) ક (૫) બ (૬) બ (૭) અ (૮) ક (૯) ડ
(૧૦) ક (૧૧) અ (૧૨) અ (૧૩) ક (૧૪) ડ (૧૫) અ

વ્યાસગુરુ હે ! પ્રણામ તમને

નિષાદપતિ દાશરાજને યમુના નદી પર નૌકા ફેરીનો વ્યવસા હતો. એની સૌંદર્યસંપન્ન યુવાન પુત્રી સત્યવતી એની સહાયમાં હતી. પુત્રીમાં સત્યની પ્રતિષ્ઠા એના દેહમાંથી માછલીની ગંધ આવતી, તેથી લોકો તેને મત્સ્યગંધા કહેતા.

એકવાર મત્સ્યગંધાની નાવમાં મુનિ પરાશન નદી પાર કરવા બેઠા. બંનેએ હૃદયમાં એકબીજા માટે આકર્ષણ અનુભવ્યું. મુનિએ જમણો હાથ ધર્યો, તેમનાં મત્સ્યગંધાએ પોતાનો જમણો હાથ મૂકી દીધો. મુનિના તપના પ્રભાવે એ હવે મત્સ્યગંધા મટી ગઈ અને યોજનગંધા બની ગઈ. એમના આશીર્વાદે યોજનગંધાનાં યૌવન-સૌંદર્ય-સુગંધ ચિરંજીવ થઈ ગયાં; એનો કન્યાભાવ અખંડ રહે તેવું વરદાન આપ્યું.

હવે નદી વચ્ચેના દ્વીપ ઉપર સત્યવતીને પુત્રજન્મ થયો. આ તેજસ્વી પુત્રનો વર્ણ શ્યામ હતો, તેથી કૃષ્ણ દ્વૈપાયન તરીકે જાણીતા થયા. હિમાલયમાં ગંગાનો પ્રવાહ છૂટો પડે ત્યાં બદરીવનમાં નરનારાયણનો બદરિકાશ્રમ હતો.

યુવાન દ્વૈપાયન માતાની રજા લઈને તપશ્ચર્યા માટે ત્યાં પ્રયાસ કર્યું. જતી વખતે, એણે માતાને વચન આપ્યું હતું કે 'જેમ સંકટમાં હો તો મને યાદ કરજો.' સત્યવતીના રાજા શાન્તનુ સાથે વિવાહ થયા પછી વંશવૃદ્ધિનું સંકટ આવી પડ્યું. માતાએ પુત્રને યાદ કરી લીધો અને દ્વૈપાયન આવી ગયા. બદરીવનમાં તેમની તપશ્ચર્યા હતી તેથી તે બાદરાયણ તરીકે જાણીતા થયા.

બ્રહ્મા પાસેથી તો તેને વેદમંત્રોનો સંગ્રહ જ મળ્યો હતો. તેમનું ઋક્, યજુ; સામ અને અથર્વમાં વિભાજન દ્વૈપાયને કર્યું. ત્યારથી તે વેદવ્યાસ તરીકે જાણીતા થયા. એમના ચાર શિષ્યો હતા - વૈશંપાયન, સુમન્તુ, પૈલ અને જૈમિની. વ્યાસે આમાના પ્રત્યેકને વેદના આરક્ષણની જવાબદારી સોંપી.

એમણે એકંદરે એક લાખ શ્લોકના મહાભારતની રચના કરી. એ વખતે પોતે ધારાપ્રવાહથી અવિરત શ્લોક બોલતા જાય અને ગણપતિ એને લખતા જાય, આ માટેની સમર્થ પ્રતિભા ધરાવતા ગણેશએ એમને પ્રસન્ન કર્યા. આ જવાબદારી એમને સોંપી.

એમણે અઢાર પુરાણોની રચના કરી. એના મુખ્ય પ્રવક્તા એમના શિષ્ય સૂત લોમહર્ષણ હતા.

એમણે ચાર અધ્યાય અને સોળ પાદમાં બ્રહ્મસૂત્રોની રચના કરી.

એમના પુત્ર શુકદેવ એવા જ તેજસ્વી હતા. શુકદેવને લગ્ન કરી લેવા સલાહ આપી. 'બ્રહ્મચર્ય ગૃહસ્થ વાનપ્રસ્થ અને સંન્યાસ : આ ચારેય આશ્રમમાં ગૃહસ્થાશ્રમ જ શ્રેષ્ઠ છે. આ સંસાર કારાગાર કે બંધન નથી. પિતૃઋણમાંથી પિતાને મુક્ત કરવા પણ પુત્રે લગ્ન કરવા. સંસારમાં નિષ્કામ ભાવે રહી શકાય.'

વ્યાસની આગળ 'વિશાળબુદ્ધિ' વિશેષણ જ લાગે. સંસ્કૃતમાં ઉક્તિ છે - 'વ્યાસે જગતને સ્પર્શી લીધું છે.' મહાભારતમાં એમનું વિધાન છે - 'જે કાંઈ અહીં છે. તે મને બીજેથી મળશે. પણ જે અહીં નથી, તે મને ક્યાંથી નહિ મળે.' આ ઉક્તિ બીજી રીતે પ્રસિદ્ધ છે - 'જે ભારત (મહાભારત)માં નથી તે ભારત (ભારત દેશમાં) નથી.'

ભારતીય પરંપરામાં આ સાત ચિરંજીવ છે તેમાં વ્યાસ કમમાં છે : અશ્વત્થામા, બલિરાજા, વેદવ્યાસ, હનુમાન, વિભીષણ, કૃપાચાર્ય અને પરશુરામ.

જ્યાં રામકથા હોય ત્યાં મુખ્ય શ્રોતા - અધ્યક્ષ - સ્થાને હનુમાન હોય છે. જનસમાજમાં જ્યાં રામાયણ-મહાભારત-પુરાણની કથા ચાલુ હોય ત્યાં જે આખ્યાનકાર છે, પ્રવક્તા છે તે વ્યાસ કહેવાય છે. એનું જે આસન છે, તે વ્યાસપીઠ કહેવાય છે. શબ્દકોશ મુજબ વ્યાસનો આ અર્થ પણ છે. 'સાર્વજનિક રૂપમાં પુરાણકથા પ્રસ્તુત કરી રહેલા પ્રવક્તા પુરોહિત.' પુરાણપરંપરાના આદ્ય પ્રવર્તક વેદવ્યાસને યોગ્ય રીતે જ ભારતીય સંસ્કૃતિએ આપેલું આ સર્વોચ્ચ સન્માન છે. આ અર્થમાં પણ એમની ચિરંજીવતા છે.

અષાઢી પૂનમનું બે રીતે મહત્ત્વ છે : (૧) ગુરુપૂર્ણિમા (૨) વ્યાસપૂજા. ગુરુપૂર્ણિમાએ ગુરુનું પૂજન કરવાનું હોય છે. તો ભારતીય પરંપરામાં વ્યાસ સર્વોચ્ચ ગુરુસ્થાન શોભાવે છે. એનાથી વધુ મહત્ત્વના ગુરુ હોઈ જ ન શકે. અજ્ઞાનનો અંધકાર ફેડે તે ગુરુ. આ અર્થમાં તો તે ગુરુ ખરા જ. એના ગુરુદત્તે શોભાવે એવા એમના શિષ્યો છે, એ રીતે પણ શ્રેષ્ઠ ગુરુ છે. ઉજ્જવળ યશની રીતે ચિરંજીવી છે. વ્યાસગુરુ, હે! પ્રણામ તમને.